

κνωτής εἶνε ἡ φωτόσφαιρα, τὸ μέσον δὲ τῆς σφαιρῆς εἶνε τὸ φυσικῶς ἀμετάβλητον τῆς θερμοκρασίας, καθ' ἣν τελοῦνται αἱ τε χημικαὶ συνθέσεις καὶ οἱ χωρισμοί.

Ἡ κίνησις τῆς μηχανῆς ἀποτελεῖται ἐξ ἀνιόντων καὶ κατιόντων ρευμάτων, ὧν τὰ μὲν παρασύρουν ἀτμούς, τὰ δὲ οὐσίας στερεάς καὶ καταρτυγείας. Τὸ μέσον τῆς ἀπὸ τοῦ κέντρου πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν μεταφορᾶς τῆς θερμότητος εἶνε ἡ ὑπὸ τῶν στερεῶν ἢ ὀξειδιωμένων τούτων οὐσιῶν ἀπὸ τῶν κεντρικῶν στρωμάτων παραλαβὴ ποσοῦ τινος θερμότητος, ἣν οἱ ἀτμοὶ αὐτῶν μεταφέρουσιν ὑψηλότερον ἐν τῇ φωτόσφαιρᾳ ἢ ἀναπαράγουσι διὰ συνθέσεως.

(Ἀκολουθεῖ).

H. Γ. ΒΑΣΣΑΜΑΚΗΣ.

ΑΜΑΘΕΙΑ ΚΑΙ ΜΑΘΗΣΙΣ.

(Εκ τῶν τοῦ La Chalotais).

Αἱ γνώσεις εἶνε ἀναγκαῖαι τῷ ἀνθρώπῳ· ἐὰν ἔχη καθήκοντα πρὸς ἐκπλήρωσιν συμφέροι νὰ γινώσκῃ αὐτά· ἡ δὲ γνώσις αὕτη εἶνε ὠφελιμωτάτη πασῶν τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἄγει ἰκανῶς πρὸς τὸ τέρας τοῦ σταδίου, ἐν ᾧ μορφοῦνται οἱ χρηστοὶ πολῖται. Ἡ ἄγνοια εἰς οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ βλάπτει εἰς πάντα. Ἀδύνατον εἶνε νὰ γεννηθῇ φῶς ἐκ τοῦ σκότους, οὐδέποτε δὲ εἰς τὰ σκότη βλαδίξει τις καὶ δὲν ἀποπλανᾶται.

Ἄν οἱ ὑπέρμαχοι τῆς ἀμαθείας κηρύττουσιν ἄγνοιαν, ὀδηγοῦσάν εἰς ἔμφορον καὶ λογικὴν ἀμφιβολίαν, καὶ περὶ μηδενὸς ἀποφαινομένην, διότι συναισθάνεται ἕκου-

τήν, τότε ὀφείλουσι νὰ ὀνομάσωσιν αὐτὴν ἐπιστήμην καὶ πράγματι, εἶνε ἐπιστήμη ἀληθεστάτη καὶ σφόδρα ἐπαινετὴ τὸ δύνασθαι ἀμφιβάλλειν καὶ ἐκτιμᾶν τὴν ἑαυτοῦ ἀδυναμίαν. Ἄλλ' ὁμιλῶ ἐνταῦθα περὶ τῆς κυρίως ἀμαθείας, ἥτις πάντοτε σχεδὸν εἶνε ὑπεροπτική, ἥτις ἀποκρίνεται, ἐπιδοκιμαζει καὶ καταδικάζει μετ' ἴσου θάλασσας· καὶ λέγω ὅτι, ἂν συγκρίνη τις τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα αὐτῆς πρὸς τὴν κατὰ χρῆσιν τῶν ἐπιστημῶν, πορίζεται τὸ αὐτὸ συμπέρασμα. Ἐκαστος ὁμολογεῖ ὡς ἐγώ, ὅτι ἡ ἄγνοια εἰς πάντα βλάπτει, καὶ ἕκαστος ποθεῖ τὴν ἀποκατάστασιν ὠφελίμων σπουδῶν, ὅπως ἐλαττωθῇ ὅσον ἔνεστιν ἡ κατὰ χρῆσιν τῆς γνώσεως.

Οἱ ἀμαθέστατοι καὶ ἀγροικύτατοι τῶν αἰώνων ἦσαν καὶ μᾶλλον κακοποιοὶ καὶ μᾶλλον διεφθαρμένοι. Ἄρατε τὸν ἄνθρωπον ἀπολίτιστον, ἀμαθῆ καὶ ὡς εἰκὸς ἀνίσθητον πρὸς τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, καὶ θὰ ἀποβῇ δειλός, δεισιδαίμων, ἕως δὲ καὶ ὠμός. Ἐὰν μὴ διδασθῇ τὸ ἀγαθόν, κατ' ἀνάγκην θ' ἀσχοληθῇ περὶ τὸ κακόν. Τὸ πνεῦμα καὶ ἡ καρδία δὲν δύνανται νὰ μένωσι κενά.

Ἄρῳμεν πάντα τὰ περὶ ἀνωφελείας ἢ κινδύνου τῶν ἐπιστημῶν παραδόξως λεχθέντα· ἀποχωρίσωμεν τὰ πράγματα ἐν τῆς πιθανῆς αὐτῶν κατὰ χρῆσιν· διευθύνωμεν τὰς σπουδὰς πρὸς μεγίστην δημοσίαν ὠφελίαν καὶ ἕως οὗ μάθωμεν ἐὰν ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία ὡς ἔχει, ἐὰν ὁ ἄνθρωπος ὡς δὲν ἔχει, δύνανται νὰ στερηθῶσιν αὐτῶν, ἐργαζώμεθα ὅπως ἐντυπώσωμεν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν νέων τὰς γνώσεις, αἵτινες εἶνε ἀναγκαῖαι εἰς τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα, εἰς τὴν εὐτυλίαν αὐτῶν, εἰς τὴν τῶν ἄλλων καὶ ἐπομένως εἰς τὸ γενικόν τῆς κοινωνίας καλόν.

Ἐν γένει δυνάμεθα ἀφόβως νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐν ἡ κατὰ κράσει εὐρίσκεται ἡ Εὐρώπη, μηδὲν ἔχουσα δηλ.

οἶγι εἰς τὴν δημόδη, ὡς νοοῦσιν αὐτήν, οἱ ὑπὲρ αὐτῆς δῆθεν φωνασκοῦντες. Ἴδού τινες στροφάι.

... Καὶ λέγουσιν δρόμον τ' οὐρανοῦ τὸ χάϊνον τοῦτο στόμα
πέτρην, ἥτις ὑψηλὰ τὴν σῆψιν ἀνεβάξει
καὶ μεταβάλλ' εἰς Χερουβείμ, εἰς ἄγγελον τὸ πτώμα
Μ' ἔτη τοιαῦτα ἑαυτὴν μωρὰ ἐλτίς χλευάζει!
Ὅποιος δρόμος! Ὅταν τις ἐπάνω ἀναβαίη,
Δὲν πρέπει νὰ ὑψόνεται, ἀλλὰ νὰ καταβαίη...
Αἶ, ὅ, τι πῆσιν ἔπεσον· αἶ· ὅτι κίπτει, κίπτει·
Δὲν ἀνεγείρεται ποτὲ πᾶρ ὅ, τι κάτω πίπτει
Καὶ δὲν εὐρίσκεται ὁδὸς ἢ ἀτραπὸς κάμνι,α,
Ἢτις νὰ φέρ' εἰς τοῦ οὐρανοῦ τὰ κραιῶν πεδία.
Εἰς τ' οὐρανοῦ! Πλὴν καὶ αὐτὸς τί εἶνε; λέξις, λέξις,
Τοῦ ἀνεπάρκτου τόνομα, τῆς ἐπιστήμης ἕξις...
Οἴμοι! καιρὸς τὰ δρεῖρα ἐλπίδος τεθνηκείας,
Καιρὸς ἢ εἶρων ἐπὶ ὁδὸς θνητῆς ἀθανασίας,
Τὸ ἀνανδρον βανκάλισμα τοῦ ψεύδους νὰ σιγήσῃ
Καιρὸς τὴν μοίραν ἀνδρικῶς πᾶρ ὄμμα ν' ἀτερίσῃ
Καὶ μὲ ψυχρὸν, ἀτάραχον νὰ θεωρῶμεν ὄμμα,
Ὅχι τὸν μάγον οὐρανό, ἀλλὰ τῆς γῆς τὸ χῆμα.

Εἰς μάτην μὴ τὴν ἱσπερὰν ἀνορέμεθα μητέρα·
Ἄλλοίμορον· δὲν ἔχομεν τὸν οὐρανὸν πατέρα!
Ἢ κόνις εἰς ἀπέραντον θὰ ἐπιστρέψῃ κόνιν·
Δὲν ὀνομάζουσι πέτρην τὴν νεκρικὴν σινδόνην.
Ἢ βλασφημιῶ· παραφορὰ τὰ χεῖλη μοὶ ἀνοίγει·
Πλὴν πρὸ τοιοῦτον μνήματος τίς τὴν φωνὴν του πνίγει;
...
Καὶ τ' ἀνοικτὸν μνήμεϊον του σιωπηλῶς μοὶ λέγει,
Δοῦλε πρὸ τοῦ Κυρίου σου καὶ πρὸ τοῦ τάφου κλίνε,
πᾶρ ὅ, τι κάτω ἔρχεται ἀπὸ τὸ θεῖον ὄμμα
Ἢ κόμη καὶ ὁ θάνατος, κ' ἐκεῖνος, δῶρον εἶναι!
Οἴμοι, σιγῶ...
Ὅμως εἰσέτι ἄφωτος δὲν μένει ἡ καρδία,
Ὅ ροῦς μου ὑποτάσσεται, ἀλλὰ οὐχὶ ἐκείνη
...
Ἢ, ἄρατε τῆς σκέψεως μακρὰν τὸ ἄλγος τρέχει
Ἢ ἔχῃ δίκαιον ὁ ροῦς καὶ ἡ καρδία ἔχει.

Ἄλλ' ὀλόκληρον τὸ ποίημα εἶνε λαμπρόν, ὑψηλόν, ὠρατόν, ὅστε μικροῦ δεῖν ἀντὶ ἀποσπασμάτων αὐτὸ τοῦτο νὰ παραθεσωμεν, ἰδίᾳ τὰς στροφὰς ἐκείνας πρὸ τοῦ Πλάστου καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ θανάτου. Ἐκ τῶν τοιούτων ποιημάτων ἐντυπωσόμεν, καί,

*) Ἀναδημοσιεύωμεν ἐκ τοῦ Ἰστορικοῦ Ἀθηναίου.

νά φοβήται ἐξ ἐπιδρομῶν, ὁ λαὸς ὁ μᾶλλον πεφωτισμένος θὰ γινώσκῃ νὰ ὑπερέχῃ πάντοτε τῶν ὑποδεεστέρων του· θὰ ὑπερβαίνει αὐτοὺς διὰ τῆς βιομηχανίας του, ἴσως δὲ καὶ θὰ ὑποδουλοῖ αὐτοὺς διὰ τῶν ὅπλων· ὅταν τὰ ἐπαγγέλματα καλλίτερον ἐκτελῶνται, αἱ ἐργασίαι καλλίτερον ἀσκῶνται, τὰ πνεύματα εἶνε κάλλιον καλλιεργημένα καὶ ἐμβριθέστερα, αἱ ἰδιωτικαὶ καὶ δημόσιαι ἐπιχειρήσεις ἀπὸ κοινοῦ γίνονται καὶ ἐκτελῶνται, τότε ἡ πειθαρχία ἐν παντὶ θὰ ᾔνε καλλιτέρα καὶ κάλλιον θὰ τηρῆται, ἡ ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερικὴ διοίκησις θὰ ᾔνε σοφωτέρα καὶ οἱ καταχρήσεις θὰ ᾔνε ἐλάσσονες καὶ ταχύτερον θὰ περιστέλωνται.

Πρέπει νὰ ἐργαζώμεθα ἐπιμελῶς κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, διότι ἄλλως ἀποβάνομεν ἀνίκανοι εἰς τὸν ἐπιλοιπὸν βίον. Ἡ φύσις καθιστᾷ διαφόρους ἀναμφιβόλως τοὺς ἀνθρώπους· ἀλλ' ἡ ἀγωγή ἴσως ἐστὶ μᾶλλον διαφόρους. Ἡ εὐφυΐα εἶναι δῶρον τῆς φύσεως· ἀλλ' ἡ κυρίως εὐφυΐα ὀρθῶς κρινομένη μετέχει πολὺ καὶ τῆς ἐπικτητοῦ λεγομένης τέχνης καὶ ἐξέως. "Ἄν ἦτο δυνατόν ν' ἀναλύσωμεν τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Βοσσοῦέτου, τοῦ Κορηλίου, τοῦ Ρακίνα, τοῦ Λαφονταίν, ἀναμφισβήτως θὰ εὐρίσκομεν πλουσιώτατον μὲν ἔδαφος, τελειωθὲν δὲ διὰ μακρᾶς καὶ συνεχοῦς ἀσκήσεως· ἡ καλλιέργεια προσθέτει πάντοτε εἰς τὴν ἀγαθότητα καὶ γονιμότητα τῆς γῆς. Ἡ μελέτη μόνη ἄνευ εὐφυΐας μετρίου ἀνδρὸς ἀναδεικνύει· ἡ εὐφυΐα ἄνευ μελέτης οὐδέποτε ὑπερῶχους ἀνδρᾶς γεννᾷ.

Ἡ ὑπόθεσις ὅτι τὰ πάντα ἐκ τῆς φύσεως καὶ ὅτι ἡ ἄσκησις καὶ ἡ μελέτη οὐδὲν προσθέτουσιν εἰς τὰ φυσικὰ χαρίσματα εἶνε ὀλέθριον ἄξιωμα ὑποθάλλον τὴν νοηρότητα τῶν δεξιῶν πνευμάτων καὶ αὐξάνον τὴν ἀτολίαν τῶν μετρίων. Ἐκ πείρας γνωρίζομεν ὅτι σχεδὸν

ἐθουσιῶμεν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν ἐπαναλαμβάνομεν, διότι τέλος πάντων, εἶνε ποιήματα.

Ἐν τῷ Βασιλικῷ θεάτρῳ Monnaie ἐν Βρυξέλλαις ἐδιδάχθη ὁ *Tristan*, δράμα εἰς πράξεις τρεῖς, ἔπη καὶ μέλος τοῦ Ριχάρδου Wagner. Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ ποιητοῦ καὶ μελοποιῦ ἐδιδάχθη τὸ πρῶτον κατὰ τὴν 10ην Ἰουνίου 1864 ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Μονάχου τῆ συμπράξει ἐξόχων ἐρμηνευτῶν, τοῦ ζεύγους τῶν Schnorr, δύναται δὲ νὰ θεωρηθῆ ὡς τῶν κρατίστων ἔργων τοῦ ποιητοῦ καὶ μελοποιῦ τοῦ Tannhauser καὶ τοῦ Lohengrin. Ἄλλὰ περὶ τούτου γενήσεται εἰδικώτερος λόγος ἐν τῇ προσεχῇ Δραματικῇ Ἐπιθεωρήσει ἡμῶν.

Ἡ Ἐταιρεία τῶν συναυλιῶν τοῦ Ὁδείου προῦκειτο νὰ δώσῃ κατὰ τὰς συναυλίας αὐτῆς τῆς μεγάλης παρασκευῆς καὶ τοῦ μεγάλου σαββάτου τὸ ἀνέκδοτον *Requiem* τοῦ Ch. Gounod, τὸ ἔργον, ὑπερ ὁ ἐξοχος μουσουργὸς ἀναθεώρει ὅτε ἀφρηράγη ὑπὸ τοῦ θανάτου. Τὸ ἔργον δὲ τοῦτο προωρίζετο ὑπὸ τοῦ μελοποιῦ τοῦ Faust διὰ τὰς συναυλίας τοῦ Ὁδείου, ὡς δείκνυσιν ἡ ἐξῆς ἐπιστολὴ αὐτοῦ, ἣτις τέως ἦν ἀνέκδοτος, πρὸς τὸν κ. Julien Tiersot :

πάντες δὲν φθάνουσιν εἰς τὸ σημεῖον τὸ ὁποῖον θὰ ἔφθανον ἐάν εἶχον ἐν ταῖς πράξεσιν αὐτῶν μεγάλην ἐπιμέλειαν. Δὲν πρέπει νὰ ἀπατώμεθα· πάντες οἱ γεννηθέντες ὅπως ἔχωσι πνεῦμα δὲν εἶναι ἄνδρες πνευματώδεις.

Εἶναι γενικῆς ὠφελείας πρόξενον τὸ πιστεῦν ἐν παντὶ ὅτι ἀδύνατον εἶνε νὰ γινώσκωμέν τι καλῶς ἐάν μὴ καλῶς αὐτὸ ἐμάθομεν.

Τὸ ἀρνεῖσθαι τὴν δύναμιν τῆς ἀγωγῆς εἶνε ἀρνησις τῆς ὑπὸ τῆς πείρας βεβαιουμένης δυνάμεως τῶν ἐξέων. Τὶ δὲν δύναται παιδαγωγία πλασθεῖσα ὑπὸ τῶν νόμων καὶ διευθυνομένη ὑπὸ παραδειγμάτων; Ἐντὸς ὀλίγου μεταβάλλει τὰ ἔθιμα ὀλοκλήρου λαοῦ· παρὰ τοῖς Σπαρτιάταις εἶχε νικήσει καὶ αὐτὴν τὴν φύσιν. Διὰ τέχνης μεταβάλλεται τὸ γένος τῶν ζώων, δὲν δύναται λοιπὸν νὰ τελειοποιηθῆ ὡσαύτως καὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων;

"Ἄν ἡ ἀνθρωπότης εἶναι ἐπιδεικτικὴ τελειοποιήσεως τινος μόνον διὰ τῆς διδασκαλίας δύναται νὰ φθάσῃ εἰς αὐτήν. Ὁ σκοπὸς τοῦ νομοθέτου εἶνε νὰ χορηγῆ εἰς τὰ πνεύματα ὡς οἶόν τε τὸν ὕψιστον βαθμὸν ἀριθείας καὶ ἰκανότητος, εἰς τοὺς χαρακτῆρας ὕψιστον βαθμὸν ἀγαθότητος καὶ φρονήματος, εἰς δὲ τὰ σώματα τὸν ὕψιστον βαθμὸν δυνάμεως καὶ ὑγείας.

Δὲν πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι εὐχερῶς θὰ φθάσωμεν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς τελειότητος· πολλὰ ἐπιπροσθεῖσι κωλύματα καὶ μάλιστα ἐν μέσῳ ἡμῶν· πρέπει ὅπως πάντοτε νὰ τείνωμεν εἰς τὸ ποθοῦμενον, διότι τοῦτο καὶ μόνον εἶνε τῆς προσεγγίσεως τὸ μέσον.

Πέραν, τῆ 6η Μαρτίου 1894.

ΣΑΗΦΩ Κ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΟΥ.

21 Φεβρουαρίου

Τοῖς κκ. μέλεσι τοῦ συμβουλίου τῆς Ἐταιρείας τῶν συναυλιῶν

Κύριοι,

« Ἀποπεράτωσα ἐν Requiem, τὸ τελευταῖον μου ἀναμνηστικὸν ἔργον.

» Ἐξαιτούμαι παρὰ τῆς Ἐταιρείας τῶν συναυλιῶν ὅπως, ἐάν θέλῃ, τιμήσῃ με, οὐχὶ ἀναδεγομένη τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ, διότι τοῦτο εἶνε ἀργὰ διὰ τὸ παρὸν ἔτος, ἀλλὰ ν' ἀποδεγομένη τὴν ἀφιέρωσιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος, ὅτε θὰ εἶμαι ἢ δὲν θὰ εἶμαι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.

» Ἐπεθύμω νὰ καταλίπω τῇ Ἐταιρείᾳ τεκμηρίον εὐγνωμοσύνης ἐπὶ τῇ συμπαθείᾳ, ἣς τοσαῦτα παρέσχε μοι δειγμάτων, ἔσομαι δ' εὐτυχὴς ἀναλομζόμενος ὅτι τὸ ἐνθύμιον τοῦτο εὐμενῶς γενήσεται δεκτόν ».

Δεῦξασθε κύριοι κτλ.

Ch. Gounod.

Πράγματι δὲν ὑπῆρχεν ἐν τοῖς ζῶσιν ὅτε ἐξετελέσθη,

O. A.